

Примак Роман Миколайович,
старший викладач кафедри
криміналістичного забезпечення та судових
експертиз навчально-наукового
інституту № 2 Національної академії
внутрішніх справ;
Терещенко Вероніка Вадимівна,
здобувач ступеня вищої освіти магістра
навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІ СУДОВОГО ПОЧЕРКОЗНАВСТВА

У нашому повсякденному житті ми використовуємо винаходи минулого, говоримо та пишемо на мовах, що вигадані в минулому, ми розвиваємося далі завдяки знанню минулого. Вивчення різниці між минулим і сьогоденням допомагає нам правильно розуміти сучасний світ і просувати його далі.

Багаторічний шлях розвитку судового почеркознавства – це процес наукового дослідження закономірностей письма та почерку на базі різних галузей науки й удосконалення методики судово-почеркознавчої експертизи.

Судове почеркознавство пройшло кілька етапів розвитку, а саме:

- накопичення знань і досвіду;
- становлення теоретичних засад;
- розгортання теоретичних та експериментальних досліджень, математизація знань;
- формування теорії судово-почеркознавчої ідентифікації [2, с. 20].

В свою чергу, почерк є специфічним об'єктом дослідження. Не дивлячись на всю простоту будови літер, він не є чимось сталим, чи таким, що не змінюється. Так, почерк мінливий і ця мінливість залежить від багатьох чинників: як внутрішніх (втома, стан збудження або гальмування, психічне захворювання тощо), так і зовнішніх (факт виконання тексту у незвичній позі, викривленим почерком, з наслідуванням чужому почерку або підпису).

Почерк кожної людини унікальний. Не існує двох людей з однаковими почерками, мають місце лише схожі почерки, що може бути обумовлене збігом психотипів людей. Індивідуальність – це неповторність зафіксованого у рукопису комплексу особливостей письмово-рухової навички в різних людей. В основі своєрідності письмово-рухової навички, у свою чергу, лежить індивідуальність механізму письма, яка формується в результаті впливу чисельних об'єктивних (це методика навчання письму, взірці (зразки) письма – прописи, пишучі прилади тощо) та внутрішніх факторів –

суб'єктивних (до яких відносяться анатомічні, фізіологічні і психологічні особливості особи).

На сьогоднішній день, судове почеркознавство – це високорозвинена предметна галузь теорії судової експертизи та криміналістики, основним завданням якої є криміналістичне дослідження почерку.

Так, судово-почеркознавча експертиза проводиться експертом на основі спеціальних знань у відповідності із кримінальним процесуальним та цивільно-процесуальним законодавством з метою встановлення фактів (фактичних обставин), які мають доказове значення для кримінального і цивільного провадження. В свою чергу, оцінка висновку експерта здійснюється на експертному, слідчому і судовому рівні доказування з метою встановлення допустимості й належності його як джерела доказів, а також достовірності й доказового значення фактів і обставин, для встановлення яких призначена почеркознавча експертиза. Безпосередньо сам висновок експерта є джерелом доказу, а відомості, які містяться в ньому, є доказами.

Експерт, який провів почеркознавче дослідження, виконавши усі стадії дослідження, може дійти до наступних висновків почеркознавчої експертизи: категоричний (достовірний) – позитивний і негативний, вірогідний (імовірний) – позитивний і негативний, а в деяких випадках експерту не виявляється можливим відповісти на окремі питання. Всі ці висновки експертів допомагають розкриттю і розслідуванню кримінальних правопорушень і встановленню осіб, які їх вчинили. Це ще раз підкреслює важливість існування та подальшого вдосконалення судового почеркознавства.

Сучасне судове почеркознавство в Україні ґрунтується на потужній теоретичній та методичній базі. Загальна методика почеркознавчої експертизи включає у себе процедури та схеми вирішення ідентифікаційних (встановлення певного виконавця тексту (підпису) або вирішення питання про виконання однією особою різних текстів та окремих їх фрагментів, підписів, тексту і підпису тощо), діагностичних (дозволяють отримати відомості про умови, в яких виконували досліджуваній почеркознавчий об'єкт, і внутрішній стан того, хто його виконував), класифікаційних (дозволяють визначити стать виконавця тексту документа, його вік, загальну соціально-демографічну характеристику: місце формування писемних навичок, рідну мову, професію тощо) [1, с. 375].

До складу загальної методики почеркознавчої експертизи входять також методи, методики і методичні рекомендації, розроблені для вирішення типових та окремих завдань щодо певних об'єктів дослідження залежно від їх виду, обсягу графічного матеріалу у них, ступеня виробленості, умов виконання тощо.

Розвиток теоретичних засад судового почеркознавства у сучасний період ознаменувався:

- розробкою основних положень вчення про процес експертного дослідження як складової предмета судового почеркознавства (комплексні методики вирішення судово-почеркознавчих завдань, теоретичні проблеми оцінки ознак тощо);
- створенням понятійного апарату у сфері теорії та практики судово-почеркознавчої експертизи (словники основних термінів);
- формулюванням основ математичного моделювання і засад автоматизації у сфері судово-почеркознавчої експертизи (теорія і практика математичного моделювання, експертні програми, системи);
- розробкою основних положень теорії і методики судово-почеркознавчої діагностики.

Запровадження експериментальних досліджень у судовому почеркознавстві Національної академії внутрішніх справ втілює спрямовані на:

- оптимізацію та удосконалення існуючої методики ідентифікаційного дослідження почерку;
- подальшу розробку окремих методик експертного дослідження різних видів почеркових об'єктів (наприклад, методичних рекомендацій щодо дослідження підписів від імені осіб похилого і старечого віку);
- подальшу розробку кількісних методів дослідження почерку, заснованих на ймовірнісному моделюванні (насамперед при дослідженні малооб'ємних почеркових об'єктів: підписів, коротких записів, «друкованого» почерку);
- використання інструментальних засобів і електронно-обчислювальної техніки з метою об'єктивізації, розширення можливостей та автоматизації експертних досліджень (наприклад, дослідження натискних характеристик за допомогою визначення яскравості та кольору штрихів) [3, с. 116].

Слід нагадати, що провідне місце серед галузей знань, на базі яких будуються наукові засади почерку, належить природничим наукам: анатомії, фізіології вищої нервової діяльності, біомеханіці, фізіології рухів, психології. Саме базуючись на положеннях цих наук, вивчають рухову анатомію процесу письма, яка дозволяє зрозуміти, які види рухів використовуються у процесі письма, якими ланками руки вони виконуються

Розумінню процесу письма, особливо закономірностей його формування, сприяла психологія навчання письму, робота фізіологів і психологів про типологічні особливості центральної нервової системи. Для вивчення особливостей, які виникають при незвичайних умовах письма або у разі навмисного викривлення виконавцем свого почерку, велике значення мають окремі розділи психології, невропатології та психіатрії. Проте криміналісту почеркознавцю не потрібно бути універсалом: анатомом, фізіологом, математиком, психологом тощо. Криміналіст-почеркознавець – це спеціаліст саме в галузі судового

почеркознавства, що містить всі необхідні знання інших наук і теорії судової експертизи.

З метою узагальнення проведеного ретельного аналізу можна зробити висновок, що функціональна природа почерку зумовлює використання як фундаментальної бази судового почеркознавства так і положень природних наук, психології і точних наук. Сутність сучасної судово-почеркознавчої експертизи вимагає формування знань про почерк на основі криміналістики, судової експертизи та положень правових, зокрема процесуальних, дисциплін. Як вже було встановлено, подальший розвиток науково-теоретичних положень науки судового почеркознавства необхідний для того, щоб теорія мала можливість продовжувати свою методологічну функцію і слугувати підставою для найбільш ефективного використання знань на практиці в галузі судового почеркознавства з метою вирішення ідентифікаційних, діагностичних та класифікаційних завдань.

Список використаних джерел

1. Свобода Є. Ю., Абрамова В.М., Зарубей В.В. Узагальнення сучасних можливостей та визначення напрямів подальшого удосконалення судовопочеркознавчої експертизи. KELM: НАУКА. EDUCATION. LAW. MANAGEMENT. Lodz : Fundacja «OswiataiNauka Bez Granic PRO FUTURO», 2015. С. 374–383.

2. Бондар М. Є., Ковальчук З.О, Сукманова Т.О. Судово-почеркознавча експертиза: становлення, можливості, перспективи розвитку. Судова експертиза. 2014. № 1. С. 19–29.

3. Меленевська З. С., Свобода Є. Ю., Антонюк П. Є. Причини експертних помилок під час вирішення ідентифікаційних завдань у межах судово-почеркознавчих досліджень. Криміналістичний вісник: наук.-практ. зб. ДНДЕКЦ МВС України; НАВС. Київ, 2016. № 1 (25). С. 115–121.

Самодін Артем Володимирович,

старший слідчий в особливо важливих справах Головного слідчого управління Національної поліції України, кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМАТИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ШАХРАЙСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану, складної економічної ситуації в країні та масової міграції мешканців областей через ведення бойових дій, втрати роботи та житла особливої актуальності набула проблематика розслідування шахрайств. Варто констатувати, що у продовж 2022 року збільшилась кількість таких кримінальних правопорушень, вчинених шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки. Основною передумовою такого росту вказаного виду злочинів стало використання правопорушниками